

Witold Modrzejewski
GRAFIKA CYFROWA A WSPÓŁCZESNE FORMY ARCHIWÓW

Rozprawa doktorska dotyczy zagadnienia archiwum, a w szczególności jego relacji do grafiki oraz sztuki nowoczesnej. Dotyczy również roli jaką archiwa odgrywają we współczesnych społecznościach.

W pracy skupiam się szczególnie na tworzonych współcześnie archiwach: prywatnych, społecznych i artystycznych. Badam również archiwa cyfrowe oraz towarzyszące im nadzieje oraz zagrożenia. Opisuję jak do każdego z wyżej wymienionych rodzajów podchodzą artyści i w jaki sposób to wpływa na ich twórczość

W pierwszej części pracy analizuję i opisuję współczesne definicję archiwum. Szczególnie interesujące jest dla mnie umiejscowienie archiwum w przestrzeni pojęciowej pomiędzy obszarem archeologii a kanonu. Tworzy to relację dynamiczną, której celem nie jest zapisywanie przeszłości a zachowanie dokumentów dla przyszłości. Zadaniem archiwum nie jest więc gromadzenie dokumentów mniej istotnych od tych prezentowanych w kolekcjach, a tworzenie bazy dla przyszłych opracowań. Archiwum nie jest przestrzenią autonomiczną, zawsze powstaje wobec innego - osoby, galerii czy urzędu. Zawsze też korzysta z sieci zewnętrznych instytucji i dla nich jest tworzone - bibliotek, wydawnictw czy uczelni. Wpływa to na charakter pojęcia jako tego, które buduje wokół siebie sieć relacji. W archiwum istnieje też napięcie pomiędzy przestrzenią a ilością obiektów. W archiwach cyfrowych określane jest to jako konflikt pomiędzy kompresją a architekturą. Na sam obiekt umieszczony w archiwum wpływać może całe archiwalne otoczenie, sposób przechowywania, numery katalogowe czy opisy. Estetyka archiwum i jego narzędzi była wielokrotnie inspiracją dla artystów.

Postuluje wykorzystanie i traktowanie archiwum jako narzędzia, z nastawieniem szczególnie na jego użytkowy charakter. Korzystam z rozróżnienia opracowanego przez Jakoba Burckhardta, który dzieli obiekty archiwalne na dwie grupy: ślady (dokumenty budujące kontekst nie posiadające konkretnego adresata w przyszłości) oraz przekazy (opracowania dokumentów skierowane bezpośrednio do przyszłości). Z punktu użytkowania archiwum zasadniczo istotne jest zachowanie śladów, które pozostawiają wiele możliwości interpretacji oraz analizy. Postuluje również tworzenie archiwów minimalnych, posiadających najbardziej uproszczoną strukturę, dających duży dostęp, umożliwiających adaptację przez innych użytkowników. Takie archiwa mogą w przyszłości budować nowy rodzaj instytucji sztuki określanej przez teoretyków jako muzeum 3.0.

Graficy w naturalny sposób tworzą archiwa. W tradycyjnej pracy grafika warsztatowego powstaje grupa obiektów mających charakter archiwaliów. Obok nakładu, który jest naturalnym celem procesu graficznego powstają: szkice, szablony, odbitki stanowe, wreszcie same matryce, które dają możliwość dodruku. Archiwiści wykorzystywali grafikę do tworzenia dokumentacji oraz

reprodukcji. Współcześnie narzędzia graficzne są wykorzystywane w tworzeniu nowoczesnych archiwów cyfrowych. Cechy grafiki takie jak wielość form zapisu i łatwość multiplikacji jest gwarantem bezpieczeństwa dokumentów archiwalnych.

Współczesne archiwa a szczególnie archiwa cyfrowe są narażone na wiele zagrożeń. Pierwszym jest zjawisko „cyfrowych wieków ciemnych” - ryzyka utraty danych kluczowych dla społeczności. Może przerodzić się ono w „cyfrową paranoję” - obsesyjny strach przed utratą danych zapisanych na nośnikach cyfrowych. Grafika i jej narzędzia mogą skutecznie prezentować zagrożenia oraz budować systemy zabezpieczania danych. Kolejnym z zagrożeń jest utrata kontroli nad własnym archiwum - co ma często miejsce przy operacjach Big Data. Wiele podmiotów (sklepy, platformy social media, operatorzy sieci telekomunikacyjnych) tworzy archiwa naszych danych, które wykorzystuje w budowaniu strategii marketingowych bądź też traktując je jako normalne obiekty w obrocie handlowym. Artyści poprzez wiele projektów budują skuteczne formy uświadamiania oraz zwalczania tych zagrożeń wykorzystując do tego celu język grafiki. Obiekty archiwalne mogą być też używane do estetyzowania przestrzeni oraz fałszywego nadawania im rangi, której nigdy nie posiadały. W ten proces niestety często nieświadomie angażują się graficy, tworząc dziwne hybrydy, których celem jest programowe wprowadzanie w błąd.

Archiwa stanowią również ekspresyjny środek wyrazu dla artystów. Dla sztuki efemerycznej są one wręcz podstawowym nośnikiem. Mogą one też stanowić kontekst i dokumentację procesu artystycznego. Artyści tworzą archiwa również wokół tematów społecznych i udostępniają dokumenty dla danych społeczności istotne.

To co jednak charakterystyczne, narzędzia, którymi posługują się artyści i graficy dają możliwość rekonstrukcji. Pozwalają one na powoływanie i odtwarzanie utraconych dokumentów. Daje to świadomym artystom specjalny status, umożliwiając aktywny udział w budowaniu pamięci społeczności.

